הרב זאב שמע

נתינת כל מתנותיו לעני אחד ולכהן אחד

מבוא

האם מותר לאדם לייעד כל כספי הצדקה או מעשר העני לעני אחד וכן כל מעשרותיו ללוי אחד? שאלה זו – לא מצאתי לה נידון מפורש בפוסקים, אך היא מתבררת תוך כדי עיון במחלוקת בהלכות צדקה בין הרמב"ם לבין המהר"ל. נחלקו הקדמונים בשאלה האם עדיף לחלק את כספי הצדקה שאדם נותן בין כמה עניים, או שעדיף להתרכז בצרכיו של עני אחד ולתת לו 'די מחסורו'.

בשאלה זו נראה שנחלקו המהר"ל והרמב"ם; וזו לשונו של הרמב"ם (אבות פ"ג מט"ו):

> שהמעלות לא יושגו לפי שיעור **גודל** המעשה, אלא לפי רוב **מספר** המעשה. וזה, שהמעלות אמנם יושגו בכפול מעשי הטוב פעמים רבות, ובזה יושג הקנין, לא בשיעשה האדם מעשה אחד גדול ממעשי הטוב, שבזה לבדו לא יושג קנין. משל זה, שהאדם אם יתן למי שראוי אלף דינר, בפעם אחת ולאיש אחד, לא תושג לו מעלת הנדיבות בזה המעשה האחד הגדול, כמו שתושג למי שיתנדב אלף פעמים באלף דינר, ויתן כל דינר מהם על צד הנדיבות, לפי שזה ייכפל על ידו מעשה הנדיבות אלף פעמים, ויושג קנין חזק[1], וזה פעם אחת בלבד התעוררה הנפש התעוררות גדולה למעשה טוב, ואחר כן פסקה מזה.

ה'חפץ חיים'[2] הבין בדעת הרמב"ם שאכן נכון יותר לחלק את הסכום הגדול בין עניים רבים, כי בכך יהפוך הנותן להיות איש נדיב יותר בעקבות פעולת הנתינה החוזרת ונשנית. וכך פסק גם הב"ח,[3] אולם הוא טוען שצריך להעדיף את פיזור הצדקה בגלל שכך יש אפשרות להחיות יותר עניים.[4]

---

1. יש השואלים על שיטת הרמב"ם: כיצד יעלה על הדעת שהאדם יבחר לתקן את מידותיו על חשבון הזולת, ואנוכיות זו היא שתפתח אצל האדם את מידת החסד? ייתכן שניתן לתרץ את דעת הרמב"ם בכך שלשיטתו התורה שואפת להקים חברה של חסד לטווח ארוך ולכן יש צורך שמידת החסד תהיה מוטמעת אצל כל אדם באופן אמתי, ולכן הדרך לבניית חברת חסד עוברת דרך בניית הפרטים שבה בתור אנשי חסד.
2. ספר אהבת חסד, ח"ב פי"ג. לולי דברי החפץ חיים, ניתן היה לדייק מלשון הרמב"ם שכתב 'המעלות לא יושגו...', שהרמב"ם אינו מדבר על הפן המעשי של השאלה אלא רק על הצד החינוכי שלה, דהיינו קניית המעלות, אך הפוסקים הבינו מדבריו שמדובר גם על הפן המעשי.
3. ב"ח, או"ח סי' תרצה.
4. וכן פסק בעל התניא, איגרת הקודש פרק ג אות כא.

בחזרה לעמוד התוכן

הגמרא במסכת בבא בתרא (ט ע"ב) דורשת את הפסוק 'וילבש צדקה כשריון' (ישיעהו נט, יז) באופן הבא:

> מאי דכתיב וילבש צדקה כשריון? לומר לך: מה שריון זה – כל קליפה וקליפה מצטרפת לשריון גדול, אף צדקה – כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול.

המהר"ל ב'חידושי אגדות' (בבא בתרא שם) מסביר את הגמרא באופן הבא:

> ויש שהיו רוצים לומר, כי יותר טוב שיתן מעט בהרבה פעמים משיתן הרבה בבת אחת, מפני שאומרים כי בכל אחת ואחת מצוה בפני עצמה. ודברי חכמים אינם מוכיחים כך; אדרבא, שבא ללמוד דאפילו אם נותן מעט מעט מצטרף ביחד, ומכל שכן אם יתן הרבה בפעם אחד.

וכן דעת הרב יעקב עמדין (יעב"ץ) בספרו 'לחם שמים' (אבות פ"ג משנה ט"ו). המהר"ל והר"י עמדין סוברים, בניגוד לרמב"ם, שעדיף לתת הרבה צדקה לעני אחד מלפזר את הסכום בין עניים רבים.

ב. ההשוואה בין מתן צדקה למתנות כהונה

יש לבחון את דעת המהר"ל והרמב"ם לאור דברי הגמרא בעירובין (סג ע"א):

> אמר רבי אבא בר זבדא: כל הנותן מתנותיו לכהן אחד – מביא רעב לעולם, שנאמר: עירא היאירי היה כהן לדוד. לדוד הוא דהוה כהן, לכולי עלמא לא? אלא: שהיה משגר לו מתנותיו. וכתיב בתריה ויהי רעב בימי דוד.

וכך נפסק להלכה ב'שלחן ערוך' (יו"ד סי' רנז סעי' ט): 'לא יתן אדם כל צדקותיו לעני אחד בלבד'. המקור לדברי ה'שלחן ערוך' מופיע במרדכי (ב"ב סי' תסד):

> פ' הדר אמר רב כהנא כל הנותן מתנותיו לכהן אחד מביא רעב לעולם... מכאן שלא יתן אדם כל צדקותיו לקרובו אחד ולהניח שאר קרובים גם לא לאדם אחד ולא לשאר בני אדם:

המרדכי למד מגמרא זו את האיסור להעדיף עני אחד על פני עניים אחרים. אמנם מגמרא זו ניתן גם ללמוד שעדיף לחלק את מתנות הכהונה בין כמה כוהנים, בדומה לשיטת הרמב"ם בצדקה. יש לברר בסוגיה זו כמה שאלות. האחרונים[5] הקשו: כיצד סוגיה זו תואמת את המציאות של 'מכירי כהונה'?[6] הרי לכאורה ב'מכירי כהונה' ו'מכירי עניים' למדנו את ההפך הגמור, שאם מי שנותן מתנות כהונה ומתנות עניים רגיל לתת אותן באופן קבוע לאדם אחד, אזי אין כלל צורך להקנות לכהן או לעני את ה'מתנה', אלא הוא זוכה בה אוטומטית. אם כן באיזו מציאות נאמר שאסור לתת כל מתנותיו לכהן אחד? אמנם הרמב"ם (הל' ביכורים פ"ט הי"ז) פסק 'הרוצה ליתן המתנות לכהן אחד נותן',

5. המהרש"א, עירובין סג ע"א, כותב: 'בפ' כל הגט ובכמה מקומות אמרינן במכירי כהונה שנו שמשגר לו כל מתנותיו ולא אמרו בו איסור ואפשר דוד מלך היה ומתנות כהונה שלו ודאי דמרובין היו והיו מספיקין לכהנים רבים ומיהו' **כל** הנותן מתנותיו' כו' משמע דבאחרים נמי איירי וק"ל'. וכן הקשה הרש"ש ועוד.
6. גיטין ל ע"א; ב"ב קכג ע"ב; חולין קלג ע"א.

בחזרה לעמוד התוכן

ובהקשר לכך כתב בספר 'מעשה רקח' (לרמב"ם שם) שדברי הרמב"ם בהלכה זו סותרים את דבריו בפירוש המשנה,[7] שעדיף לחלק את המתנות בין כמה כהנים, כי 'כל הנותן מתנותיו לכהן אחד מביא רעב לעולם' (עירובין סג ע"א).

ג. שיטת התוספות

נאמר בגמרא קידושין (כו ע"ב):

> תא שמע: מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו באים בספינה, אמר להם רבן גמליאל לזקנים: עישור שאני עתיד למוד נתון לו ליהושע, ומקומו מושכר לו, ועישור אחר שאני עתיד למוד נתון לו לעקיבא בן יוסף כדי שיזכה בו לעניים, ומקומו מושכר לו.

בעלי התוספות על אתר[8] שואלים: מדוע רבן גמליאל לא נתן לר' יהושע בן חנניה, שהיה לוי ועני, בנוסף למעשר ראשון גם את מעשר העני? הם מתרצים שני תירוצים:

> וי"ל לפי שהיה רוצה ליתן להרבה עניים כדאמרינן בעירובין הנותן מתנותיו לכהן אחד מביא רעב לעולם אי נמי היה לו לר' יהושע מאתים זוז לפיכך לא לקח מעשר עני ומ"מ היה יכול ליקח מעשר ראשון בתורת עניות הואיל ולא היה עשיר והיה מתפרנס בדוחק.

לפי התירוץ הראשון, רבן גמליאל חשש לנאמר שהנותן מתנותיו לכהן אחד מביא רעב לעולם, ולכן הוא לא רצה לתת לו אפילו פעם אחת את שתי המתנות. לפי התירוץ השני ר' יהושע בן חנניה לא נחשב ממש עני, שכן היו ברשותו מאתיים זוז. לפי זה נראה שבאופן עקרוני אילו לא היו לר' יהושע מאתיים זוז, יכול היה ליטול גם מעשר עני. ושוב חוזרת השאלה: באיזו מציאות נאמר בגמרא שהנותן מתנותיו לכהן אחד מביא רעב לעולם? ייתכן ליישב ולומר שהאיסור לתת מתנותיו לכהן אחד הוא רק אם באופן קבוע נוהג כך,[9] אך אם נאלץ חד-פעמית לתת את כל מתנותיו לכהן, כמו במקרה שהיו החכמים יחד בספינה אחת, אין בכך שום חשש. נמצא שתירוצי התוספות נחלקו בשאלה האם באופן חד-פעמי מותר לתת את כל מתנותיו לכהן אחד אם לאו. לפי התירוץ הראשון אף זה אסור, ואילו לפי התירוץ השני – מותר. לאור הנ"ל ניתן להסביר שהמציאות של 'מכירי כהונה' נוהגת באדם שרגיל לתת מתנה אחת לכהן בקביעות. והבנה זו מתאימה יותר לגרסה המצויה אצל חלק מהראשונים – 'כל המשגר **כל** מתנותיו לכהן אחד מביא רעב לעולם'.[10]

---

7. חולין פ"י מ"ד.
8. וכן הוא בתוספות, כתובות כו ע"א ד"ה אין בתר דקנסינהו עזרא.
9. אמנם הגר"א, לשו"ע יו"ד סי' רנז סעי' ט ס"ק טז, כתב: 'לא יתן כו'. עתוס' דכתובות כ"ו א' סד"ה אין ובקדושין כ"ז א' ד"ה נתון כו'. וראיתי שיש שהסבירו שהגר"א מתכוון לומר שבעלי התוספות סוברים בתירוצם השני שאיסור זה לא קיים. אך לפי הסבר זה, שני התירוצים חולקים לגמרי אהדדי.
10. ועי' רי"ף, עירובין דף יט ע"א מדפי הרי"ף, גרס 'כל המשגר **כל** מתנותיו לכהן אחד; וכן גרס המאירי, בית הבחירה לעירובין סג ע"א (מהד' הרשלר, עמ' רמה) [אך עי' בחידושי המאירי לעירובין, מהד' ברוידא, עמ' קד הערה 162]; שטמ"ק, ב"מ יא ע"ב בשם תוספות חיצוניות.

בחזרה לעמוד התוכן

ד. שיטת הרמב"ם

כאמור לעיל הרמב"ם פסק (הל' ביכורים פ"ט הי"ז): 'הרוצה ליתן המתנות לכהן אחד נותן', ודברים אלו נראים כסותרים את הנאמר בפירוש המשניות לרמב"ם חולין (פ"י מ"ד):

> ואמרו הזרוע לאחד וכו' ואם היו מתנות שור מחלקין אותן לפי שאין מותר בכל מתנות כהונה לתתם לאיש אחד וכבר מנע מזה מאד.

אך גרסת הרב קאפח ב'פירוש המשנה' שונה: 'וכל מתנות כהונה אסור להתכוון ליתנן לאדם אחד **תמיד**, וכבר הזהירו על כך מאד'. משתמע שהאיסור לדעת הרמב"ם הוא לתת את כל המתנות לכהן אחד בקביעות,[11] אך באופן חד-פעמי מותר, וכתירוצם השני של בעלי התוספות (לעיל).[12]

ה. שיטת המהר"ל

ה'טורי אבן' (ר"ה יד ע"א) ועוד אחרונים עומדים על ההבדל ההלכתי הקיים לדעת הירושלמי בין מתנות עניים שבשדה לבין מתנות כהונה. בספק מתנות עניים נוקטים לחומרא,[13] ואילו בספק מתנות כהונה הכלל הקובע הוא 'המוציא מחברו עליו הראיה'. הטורי אבן מנמק את ההבדל ביניהן על סמך פסוקים המורים שבמתנות עניים יש מצווה להשאיר גם את המתנות המסופקות לעניים, מה שאין כן במתנות כהונה. וזו לשון ה'טורי אבן' (שם):

> גמרא דירושלמי ס"ל דאע"ג דבשל כהונה ספיקא להקל אפ"ה בשל עניים להחמיר, דגלי בהו קרא עני ורש הצדיקו צדק משלך ותן לו כדאמרינן התם בפ"י דחולין... אבל בשל כהונה דלא גלי ה"ל ככל דין ממון להירושלמי דהמוציא מחבירו עליו הראיה.

הבחנה דומה לזו עולה גם מתוך דברי המהר"ל (דרך חיים לאבות פ"ה מ"ח), אלא שיש בה תוספת הסבר. במשנה (אבות שם) נאמר:

> שבעה מיני פורעניות באין לעולם על שבעה גופי עבירה מקצתן מעשרין ומקצתן אינן מעשרין רעב של בצורת באה מקצתן רעבים ומקצתן שבעים גמרו שלא

---

11. אמנם מסקנה זו לכאורה קשה לאור דברי רמב"ם הל' מעשר פ"ז ה"ו: 'כיצד מפריש עליהן מפריש תרומה או מעשר ראשון או מעשר שני מפירותיו ומזכה בהן על ידי אחר לאותו כהן או הלוי או העני שהלוום, ואם היו רגילין ליטול ממנו והוא רגיל שלא יתן אלא להן'. אמנם עי' בדרך אמונה, לרמב"ם שם, שהסביר שהכוונה שרגיל ליתן לכל כהן מתנה אחת בקביעות ולא את כל המתנות לכהן אחד.
12. הרש"ש, עירובין שם, סובר שהרמב"ם לא קיבל את דברי רבי אבא להלכה בגלל סוגיית מכירי כהונה. ולפי הנראה לא ראה הרש"ש את דברי הרמב"ם בפירושו למשנה הרומזים לאיסור זה. ושמא ראה וסבר שהרמב"ם חזר בו. ועי' 'תשובה בדבר מכירי עניים ושינוי צדקה', התורה והארץ ח"ב, עמ' 28, שהרב אברהם שפירא מגיע לאותה מסקנה שהסקנו מדברי הרמב"ם.
13. כדברי הר"ן, נדרים ז ע"א בשם הרמב"ן והרשב"א.

בחזרה לעמוד התוכן

לעשר רעב של מהומה ושל בצורת באה ושלא ליטול את החלה רעב של כליה באה.

והמהר"ל תמה: מדוע לא הזכירה המשנה את עוון אי הפרשת מתנות עניים (לקט, שכחה ופאה) שיש בהן יותר ממד של גזל מאשר מעשרות?[14] וזו לשונו: 'מכל מקום קשה למה לא זכר מתנות עניים שהוא יותר גזל לעניים מן המעשר והחלה'? מתוך קושיה זו נראה שהמהר"ל מבין שמתנות עניים שייכות לעניים יותר מאשר מתנות כהונה שייכות לכהנים. הדברים נאמרים בצורה מפורשת יותר במקום אחר (דרך חיים פ"א מי"ח), שם מביא המהר"ל מדרש (בראשית רבה פר' א פיס' ד) האומר שהעולם נברא בשביל שלושה דברים: חלה, מעשר וביכורים. והוא שואל: מדוע הזכירה המשנה דווקא שלושה דברים אלו ולא מתנות עניים? ועל כך הוא עונה:

כי אין זה [חלה, מעשר וביכורים] דומה למתנות עניים [לקט, שכחה ופאה ומעשר עני] לפי שהוא עני, ודבר זה כמו צדקה נחשב. אבל מה שנותן מעשר ללוי וחלה לכהן אין זה מתנות עניים, וכן ביכורים שנותן לכהן, דבר זה נחשב גמילות חסדים.

המהר"ל מבחין בין מתנות כהונה, שניתנות מצד גמילות חסדים, לבין מתנות עניים, שניתנות מצד צדקה, ובביאור ההבדל שבין אלו השתיים מסביר המהר"ל (נתיבות עולם, נתיב גמילות חסדים (סוף פ"ב) שמצוות צדקה ומתנות עניים נועדו לספק לעני את צרכיו החיוניים. זאת אף על פי שהן נחשבות ממון של הבעלים לפני ביצוע הנתינה. לכן יש לעני יותר שייכות וקשר לממון שמיועד לצדקה וכן למתנות עניים, כי כאמור הם ניתנים כדי לספק את צורכי העני. לעומת זאת, גמילות חסדים מיועדת בעיקר לזכך את נפש הנותן, ולכן כל הטבה ומעשה חסד מועילים, בין נשוא ההטבה ומעשה החסד הוא עני ובין הוא עשיר. וזו לשון המהר"ל (שם):

ההפרש שיש בין גמילות חסדים ובין צדקה, כי גמילות חסדים הוא מצד הנותן, שהוא עושה טוב, בין שמבקש המקבל ובין שאין מבקש. אבל הצדקה הפך זה, כי מפני שהמקבל צריך, לכך נותן לו מפני דוחקו ודבר זה מצד המקבל... ולכך צדקה לעניים דווקא שהמקבל הוא עני וצריך לקבל... אבל החסד שהוא מצד שהוא איש טוב משפיע לאחרים הן יהיה עני הן יהיה עשיר.

המהר"ל (נתיב הצדקה פ"ו) מוסיף ומסביר מתוקף מה התורה יצרה זיקה בין העני לבין העשיר: תופעת האחדות בעם ישראל אינה תופעה מקרית אלא מהות פנימית, המביאה לידי ביטוי את האחדות הא-לוקית. אחדות זו בעולם באה לידי ביטוי רק כאשר הפרטים בעם ישראל מקבלים זה מזה ובכך מוכיחים שהם אחד. ואמנם לא ניתן לתת צדקה לעשיר, אך ניתן לעזור לו בנתינת הלוואה. העזרות ההדדיות מוכיחות שישראל הם אחד, שכן יש אופנים שונים של נתינה הדדית. מעגל האחווה הטבעי והתורני שקיים בקרב עם

14. מתוך המשך קושיית המהר"ל (משנה ט) אצל 'ארבעה פרקים הדבר מתרבה... ובמוצאי שביעית שבכל שנה ושנה זכר גזל מתנות עניים', מבואר שכוונתו ללקט, שכחה ופאה שמוזכרים שם, ואין כוונתו לצדקה רגילה. בצדקה רגילה נחשבים הבעלים כמוחזקים בממון, ולכן צדקה נחשבת כדבר הראוי לעני ולא כדבר מוחלט; וע"ע מהר"ל דרך החיים, פ"ו ברייתא ב'.

בחזרה לעמוד התוכן

ישראל יוצר בקרב העשירים מחויבות לתת צדקה לעניים, עקב מחסורם, ולכן העניים נחשבים כבעלי זיקה גדולה יותר לצדקה ולמתנות עניים.[15] לעומת זאת גמילות חסדים ומתנות כהונה הן מצוות שמיועדות לרומם את אישיותו של הנותן, ולא ניתנות בגלל צורכו של הכהן או מקבל הגמ"ח, ולכן זיקתם של הכהן ושל מקבל הגמ"ח למתנות אלו נחשבת מופחתת.

לאור הנ"ל מובנת ההבחנה (ראה לעיל 'טורי אבן') שבין מתנות עניים, שבהן בספק אנו מחשיבים את הממון כשייך כבר לעני, לבין מתנות כהונה שבהן הממון ייחשב במקרה של ספק כשייך לבעל הבית.[16] כאמור, המרדכי השווה בין דין מתנות כהונה לבין דין צדקה. הוא קבע שגם בצדקה הנותן מתנותיו לעני אחד 'מביא רעב לעולם', אך השוואה זו אינה הכרחית, ואפשר לומר שרק במתנות כהונה 'מביא רעב לעולם' ולא בצדקה, ובזה חולק המהר"ל על המרדכי. הסיבה שחז"ל אמרו ש'כל הנותן מתנותיו לכהן אחד מביא רעב לעולם' קשורה ביסודה לדין בבעלים ועניינה חיבור האדם לערכה של הנתינה, ולכן ראוי לפזר את המתנות בין כהנים מספר. אך המגמה בהלכות צדקה לפי המהר"ל היא בעיקר להשלים את צורכי העני מתוקף היותו כלול באחווה הלאומית או האנושית.[17] לשם כך סובר המהר"ל שיש ערך דווקא בנתינה מרובה לעני אחד, שהרי בזה נותנים סיוע של ממש לאדם אחד.

לאור הנ"ל ניתן גם להבין את שיטת המהר"ל בכפיית צדקה. הגמרא (ב"ב ח ע"ב) מספרת שרבא כפה את ר' נתן לשלם ארבע מאות זוז לצדקה. בעלי התוספות על אתר[18] הקשו: כיצד כפה רבא את ר' נתן על מצות צדקה, והרי כל 'מצוה ששכרה בצדה אין בית דין כופין עליה'?

המהר"ל (חידושי אגדות ב"ב שם) תירץ שבוודאי יש לכפות, שאם לא כן לא יהיה לעניים מה לאכול:

> בוודאי אין בי"ד מוזהר על הנותן, אבל איך יפרנס העני? ואם לא היו עניים צועקים [שאין עניים בנמצא], לא היה צריך לכוף אותם; אבל בשביל צעקת העניים שיהיה להם חיות, היו כופין.

ישנה מסורת שמוסר הגרי"ד סולביצ'יק[19] בשם ר' חיים מבריסק, לפיה לדברי המהר"ל יש שני היבטים במצוות הצדקה: א) נתינת צדקה שמוטלת על היחיד, ועל זו אין כופים כי יש במעשה נתינת הצדקה שכר: 'כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' א-להיך בכל מעשיך ובכל משלח ידך' (דברים טו, י). ב) נתינת צדקה שמוטלת על הציבור (ויקרא כה, לה): 'וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך'. על זו האחרונה ניתן

15. כפי שמוכח מדברי המהר"ל, דרך חיים פ"ה מ"ח: 'מכל מקום קשה למה לא זכר מתנות עניים שהוא יותר גזל לעניים' שהבאנו למעלה.
16. לגבי ספק צדקה עי' אור זרוע ח"א הלכות צדקה סי' י; טור ושו"ע, יו"ד סי' רנט סעי' ה; ביאור הגר"א לשו"ע שם. לפי דברינו יוצא שדעת המהר"ל היא שספק צדקה לעניים כמתנות עניים.
17. עפ"י הכלל ש'מפרנסים עניי עכו"ם עם עניי ישראל' (גיטין סא ע"א).
18. תוס', ב"ב ח ע"ב ד"ה אכפיה לרב נתן.
19. מסורה א (ניסן תשמ"ט), ניו יורק, עמ' כז-כח.

בחזרה לעמוד התוכן

לכפות, כיוון שבאופן עקרוני וכפי שהוכחנו הצדקה מיועדת להשלמת צרכיו של העני, ורק השכר הוא המונע את הכפייה, ובצדקה המוטלת על הציבור ש'אין שכרה בצדה' יש כפייה כבכל מצוות עשה.[20]

כשיש עני שזקוק לצדקה ויש עשיר הרוצה לתת צדקה, הרי ששתי הבחינות מתקיימות ואין מקום לכפייה. אך במקרה שבו יש עני הזקוק לצדקה ואין עשיר המוכן לתת את הכסף, ניתן להפעיל את מנגנון הכפייה על הציבור כמו בכל מצוות עשה, כיוון שהחלק הזה של המצווה אינו כפוף לברכה שנאמרה בפסוק. לכן לשיטת המהר"ל, שחלק חשוב ממצוות הצדקה הוא השלמת צורכי העני, יכולה מצוות הצדקה להתקיים גם בכפייה כשאר מצוות עשה.

סיכום ומסקנות

א. דין 'מכירי כהונה' יכול להתממש כאשר נותנים באופן קבוע לכהן אחד רק אחת מעשרים וארבע מתנות כהונה.[21] אם ייתן כל מתנותיו לכהן אחד, אזי עלול להביא רעב לעולם.

ב. נתינת כל מתנות הכהונה לכהן אחד באופן חד פעמי – נחלקו בכך הראשונים. הדבר תלוי בשני תירוצי התוספות. לפי התירוץ השני של התוספות ולדעת הרמב"ם – מותר.[22]

ג. המהר"ל מחדש שבהשוואה בין צדקה ובין מתנות כהונה, העני הינו בעל זיקה גדולה יותר לצדקה מאשר הכהן במתנות כהונה, כי היסוד המחייב את נתינת הצדקה הוא העובדה שהעני ראוי לקבל צדקה מחמת 'מחסורו'. יסוד זה הוא היוצר את אפשרות הכפייה בצדקה. הציבור אמור להשלים את צורכי העני על בסיס האחווה שקיימת בעם ישראל, ומכוח חיובו של הציבור לדאוג לעניים ניתן לכפות את העשירים לתת צדקה לעניים.

ד. לדעת המהר"ל יש להשוות בין צדקה למתנות עניים, וכשם שבספק מתנות עניים שייך הממון לעני, כך הדין גם בספק צדקה.

ה. לעומת זאת מתנות כהונה אינן ניתנות, לדעת המהר"ל, כדי לספק את צורכי הכהנים. לכן אפשר לכפות על נתינתן כפי שניתן לכפות בכל המצוות שמוטלות על האדם והוא מחויב לקיימן.

20. כתובות פו ע"ב.
21. וכן כתב יד אברהם, יו"ד סי' סא סעי' ט.
22. וכן פסק בערוך השלחן, יו"ד סי' סא סעי' כג.

בחזרה לעמוד התוכן